

Allmänt

Det tidiga 70-talet var miljonprogrammets tid, höghus och förorter, men också en period av intensivt villabyggande. Decenniets andra hälft präglades av ekonomiska svårigheter, kriser, och en dramatisk nedgång i bostadsbyggandet.

Till en början fortsatte det storskaliga byggandet med långt driven standardisering och trafikseparering. De största byggnationerna i Östersund var Körfältet, 1968–73, och Lugnvik, 1971–78. Båda har höga byggnader, men två- trevåningshus dominerar. Lägenheterna var rymliga med hög standard. De nya stadsdelarna byggdes så stora att de gav underlag för lokala närcentrum, med service, äldreboende och skolor-/ förskolor mm.

1 ½-plansvillor hade fördelaktiga statliga låneregler och blev därför mycket populära. 1970-talet kan beskrivas som en tämligen spretig epok där inspirationen hämtades från olika stilförebilder. Arkitektritade gruppbyggda småhusområden var vanliga. Huskataloger erbjöd en mängd varianter för den som gick i bostadsdrömmar. Souterränghus med gillestuga i källaren var populärt.

Under 70-talet växte kritiken mot miljöförstöring, storskalighet och rivningsraseri. Byggnadsvårdsåret 1975 var ett uttryck för detta. Trädgårdsstäder och äldre byggnadstradition blev på nytt inspirationskälla för byggandet.

Fasader – material och färgsättning

Mycket av 60-talet enkla geometri och materialval levde kvar i decenniets början. Rött tegel och betong dominerade, men även ljus puts och mörkbruna fönsterband satte sin prägel. Balkonger var standard.

Småhusfasaderna hade ofta en blandning av träpanel och tegel eller ljus kalksandsten (mexi). Mörka kulörer var populära, framförallt bruna och mörkt röda. Olika färgkulörer på bottenvåning och gavelspetsar förekommer ofta. Gavlarna på gruppbyggda kedjehus, med gavlarna ut mot gatan, gavs ofta varierande färger.

Takform och taktäckningsmaterial

De plana taken fortsatte att vara vanliga på flerbostadshusen. På småhusen förekom de flesta taktyper, från låglutande till branta sadeltak och pulpettak. En tydlig trend var småhus med dominerande branta takfall som accentuerades ytterligare av stora inbyggda takutsprång. Gavelbalkonger indragna under takutsprånget förekom ofta på 1½-planshus och takkupor blev vanliga. Mörka svarta/grå och bruna betongpannor var mycket populära.

Fönster

Fönstren var vanligen enkla enluftsfönster med brunlaserat trä, ibland sammanbundna i fönsterband, med eller utan omgivande panelpartier. Fönsterfoder användes sällan. Smala vädringsluckor, med eller utan glas, är ett tidstypiskt drag på såväl småhus som flerbostadshus. Mot slutet av decenniet medförde energikrisen att fönstertyperna gjordes mindre. Spröjsade fönster fick en renässans.

Dörrar/entréer

På flerbostadshusen drogs entréerna ofta in i fasaden. Trapphusdörrarna var ofta i trä eller bruneloxerad aluminium med stora glasade ytor.

För småhus fanns ett stort utbud av fabriksstillverkade ytterdörrar i olika stilar. Breda glasade sidopartier med omfattningar i teak var vanligt i styckebyggda villor. Gruppbyggda och enklare småhus hade ofta ett smalare sidoljus och enklare målade trädörrar, med dragning åt allmoge. Den äldre byggnadstraditionen inspirerade åter till öppna förstukvistar. Nya krav på tillgänglighet gjorde att entrétrapporna försvann.

1970-tal

Var varsam

- Låt byggnadens egenskaper och karaktär vara utgångspunkten för framtida åtgärder.
- Begränsa ingreppen. Bevara och reparera det som fungerar. Var rädd om originalen.
- Välj lösningar och material som stämmer överens med byggnadens gestaltning och tekniska utförande och underlättar ett långsiktigt underhåll.
- Rådgör på ett tidigt stadium med brukare, kommun och antikvarisk expertis.

Varsamhetskravet finner du i 8 kap. 17 § plan- och bygglagen.

LÄSA MER

Så byggdes villan: Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010. Formas (2010). ISBN 978-91-540-6005-4.

Så byggdes husen 1880–2000. Formas (2003). ISBN 91-540-5888-0.

www.varsamt.org